

A najnovija zbirka pesama Vlade Uroševića počinje:

»Zatvoreni ste u gnjуреće zvono:
tonete s bukom u ušima.
San vas plastovima pokrива.«

»Gnjureće zvono« je koherentna priča o jednom nadrealnom svetu (u tom pogledu donekle se izdvaja samo ciklus »Kuća detinjstva« koji, talkoreći, nije do kraja »opredmećen«). Međutim, kod sanjalice iz »Gnjurećeg zvona« istovremeno se redovno prepliće, pretapa, preliiva se ono što je »u snu i na javi«: »Bežite kroz močvare gubeći, nalazeći pravac. — Osećate kako okolo obruč steže. — I u trenutku kada uspevate da preskočite u stvarnost — znate: potera za nekim drugim nastavlja se sada.« »Opsadno stanje«. Često se, takođe, osećaju i mogućnosti da bude ugrožen integritet ljubomornog čuvanja irealnih pejzaža — u njihovom miru, ravnoteži, harmoniji, da zagnjуре, da se probije buka, dramatičnost, nemir sadašnjosti i kobna predosećanja budućnosti:

»Dim kao zavesom prekriva pogled
grada koji savija grč uzbune.

Ništa nam se neće desiti — to je važno,
jer nas pravila sna dele od smrti.
I, dok lutamo tako, sporo kao u šetnji,
prepoznajemo na trotoaru svoja mrtva tela.

Najednom smo prestrašeni — šta to
treba da znači?
Kako to da ležimo izrešetani i mrtvi?
Na ivici buđenja ostaje da nas muči
prevarena sigurnost da ne spadamo u
žrtve.«
(»Uzbuna«)

Možda je imaginacioni predeo, san i sanjanje, svojevrsni zaklon pred stravičnim belezima našeg atomskog vremena, pred pretinjom asfaltnih, čeličnih i betonskih pogleda... Možda je san, *san kome nema nikada kraja*, jedan od mogućih oblika otpora prema posezanju čovekove najautentičnije suštine... Mislimo da se upravo na toj liniji čini napor ove poezije da nas obogati naglašenim humanističkim osećanjima i porukama.

U poslednjim dvema zbirkama pesama Vlada Urošević uspeje da dosada najviše da svojim nastojanjima da adekvatni oblik, nastojanjima koje odavno poznajemo, a koja se kreću ka čvrstom i konačnom uklapanju u jednu poetiku, veoma blisku, po mnogim znacima, savremenom avangardističkom pravcu, pri čemu su pokazani i vidljiviji simptomi (starih i novih) nadrealističkih iskustava. U poređujući pesme iz »Gnjurećeg zvona«: »Opsadno stanje«, »Putovanje sa avanturama«, »Brisani prostor«, »Uzbuna«, »Zimske svečanosti«, zatim neke pesme iz ciklusa »Dvanajest noćnih nauka«, sa pesmama, na primer, tipa »Južna zvezda«, »Avgust«, »Letnje vatre«, nastalim u ranijoj pesničkoj fazi, sasvim jasno saznajemo da poslednje veoma malo nose suštinske karakterističke sadašnjeg (reljefno određenog) pesničkog profila Vlade Uroševića. Prava veza Vlade Uroševića iz novijeg vremena sa onim iz prošlog perioda, nalazi se, izgleda, u pesmama tipa »Maneken u pejzažu«, »Letnje priče« i drugim sličnim.

U »Gnjurećem zvono«, kao i u »Zvezdanim terazijama«, ne samo što je potpuno eliminisano »pevanje«, emotivna napetost lirski mekoća, već se otišlo čak do krajnje tačke racionalnosti, »strogosti«, i u kompoziciji i u jeziku pesme. Kada ovo kažemo, tačnije — kada konstatujemo, nekako spontano se pitamo: da li neće biti isuviše sužen krug ljubitelja ovakve poezije koju su srećemo u »Gnjurećem zvono« i »Zvezdanim terazijama«, imajući u vidu njenu različitost u poređenju sa, talkoreći, opšte prisutnom u našem, makedonskom regionu, jednom drugom čak suprotnom tradicijom. Neosporno je da »ključeve poezije ne drže

stvarno samo oni koji imaju izraziti smisao za neponovljive avanture... smisao za šokantne promene, za drastični raskid sa prošlošću i tradicijom« (Petar Džadžić). Ali takođe je neosporno i to da ti zaljubljenici u »neponovljive avanture« uvek znače izazivački podsticaj za stvaralačko istraživanje upravljeno u budućnost. U tom slučaju usamljenost ne smeta.

Aleksandar Spasov
Sa makedonskog preveo:
Tomislav Stojanović

JEVREM BRKOVIĆ: BRĐANSKI HOMER JE MRTAV

Veselin Masleša, Sarajevo, 1975.

Nova pesnička knjiga Jevrema Brkovića »Brđanski Homer je mrtav« potiče iz onog istog izvorišta iz koga je pesnik »izmamio« od čitalaca i kritike dobro primljenu pesničku knjigu »Brđanska zemlja« (Prosveta, 1973.). Istu vodu ne možeš dva puta zahvatiti, pa tako i dve Brkovićeve knjige nose u sebi različita iskustva i svoga izvorišta i sveta, izmenjeni pesnikov pogled u stvarnost, drukčiji pesnički odnos prema imaginaciji i materiji.

»Brđanski Homer je mrtav« za razliku od »Brđanske zemlje«, gde nalazimo više pesničkog opisa i više pesničkog identifikovanja sa zemljom i materijalnim oblicima koji je nastanjuju, jeste misaona pesnička celina kojom pesnik nastoji da obuhvati suštinu pojavnog, da izrazi progres tehničkog i opadanje prirodnog individualiteta.

Naslov knjige je otuda stvaran, metafora koja postaje stvarnost, koja se smešta u činjenicu današnjice. Brković je pesnički morao reagovati na stvaranje pukotine između sebe kao pesnika i čoveka i stvarnosti zavičajna koja se metamorfizira.

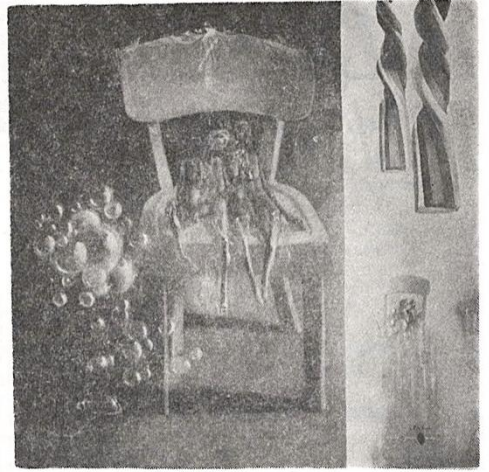
Ni brda zavičajna, usamljena i daleka pod nebesima, na vrhuncima sunčevih zastajališta, nisu više slobodne oaze, pribežišta divljači i zelenila. »Više se kamen i ja ne razumijemo«, kaže pesnik, više gore nema »Ni trava kojima liječiše grlo / Ni vode koju su pili poslije buđenja / Ni voća dozrelog na epskoj mjeseci«, u svemu je tmina ili bolest civilizacije koja se širi, koja razara pipcima, rukama tehničkog monstruma. Vide se samo hladne stene uzaludno lepe, kaže pesnik, i pejsaži koji trunu u nebesima. Pesnik oseća da nema kud napred, prema tim dogođenim čudima i bolestima u usponu, i vraća se radije u prošlost, čak »U ono vrijeme bez ijedne legende«. On pomišlja na smrt, na njenu neizbežnost, i, reklo bi se, u ovom je pesničkom rukopisu upravo smrt, a ne povratak u prošlost, jedini izlaz i jedino utopište u koje pesnik iskreno i trajno venuje.

Na tim, dakle, misaonim i značenjskim okosnicama smešta se Brkovićevo pesnička knjiga koja uspešno odoleva starinskoj patetici i rimi, koja se gusne u pravilnost i strogost gotovo klasične pesničke forme, koja ponekad zapada u trenutke bez odjeka, u gluvicu govora, retorike, ali koja, gledano u celini, jeste nov i kvalitetan domet u domenu Brkovićevo pesničkog angažovanja.

Sa tematsko-motivskog i inspirativnog stanovišta nijedan od četiri ovdašnja ciklusa nije čist, nije kopanje u jednu dubinu, kako je možda trebalo da bude. Tako, na primer, u prvom ciklusu »Časovi jakog razaranja« pesma »Kad više ne mogneš ni da sanjaš« ne nalazi svoje pravo mesto i više odgovara koncepciji i karakteru poslednjeg ciklusnog kruga »Kost i kamen«. Čvršćom strukturom ciklusa, boljim rasporedom pesama, knjiga bi bila lišena neravnina koje se vidno manifestuju.

Sa izvesnošću se može ustvrditi da je ova deseta Brkovićevo knjiga misaono najpunija, da je najbliža životu, da je u jednostavnosti svoga iskaza čista do dna na kome se ljudski i savremenički, i istorijski, prepoznajemo. Krasi je i jedna plemenita gordost što se jeste čovek i što smrt nije ništa drugo do li u brdima još »jedan uspravni / kamen više«.

Dragoljub Jeknić

HRONIKA

KNJIŽEVNO SAVETOVANJE JUGOSLOVENSKIH SLOVAKA

U Novom Sadu je 22. februara ove godine održano već tradicionalno književno savetovanje jugoslovenskih Slovaka, devetnaesto po redu.

Prvi deo ovogodišnjeg savetovanja posvećen je slovačkom pesniku i prozalisti Janu Labatu, koji je napunio 50 godina života i 25 godina umetničkog stvaranja, što je svakako vredan jubilej.

Prvi referat održao je mr Mihajlo Harpanj. Dobar deo svog referata »Književno stvaralaštvo Jana Labata« on je posvetio dosadašnjim recenzijama i analizama slavljenikove poezije, ali je dao i niz svojih zapažanja o njoj.

Dr Jan Kimec govorio je o stvaralačkoj ličnosti Jana Labata. U svom referatu on je svoja zapažanja o Labatovoj poeziji i Labatovoj ličnosti uopšte ilustrovao brojnim citatima iz njegovog poetskog stvaralaštva. Posle toga je Vičazoslav Hronjec dao interpretaciju jedne Labatove pesme, koju je veoma ubedljivo i umetnički zrelo pročitao Miroslav Demak. Hronjecova interpretacija je, uz isticanje svega relevantnog, situirala ovu pesmu u celokupan poetski opus Jana Labata.

Josef Valihora je u radu »Labatova proza 50-tih i početkom 60-tih godina« prozno stvaralaštvo slavljenika prikazao u kontekstu zbivanja pedesetih godina u Vojvodini, uz poseban osvrt na stanje u književnosti vojvodanskih Slovaka u to vreme.

Na kraju prvog dela savetovanja sam slavljenik, inače inženjer jedne novosadske fabrike, ukratko se osvrnuo na svoj rad u proteklih godinama.

U okviru rubrike »Književna tribina« podneta su dva referata.

Ana Malkanova je u referatu »Uloge i zadaci časopisa« govorila u prvom redu o časopisu za književnost i kulturu na slovačkom jeziku »Novi život«. Posebno je istaknut značaj koji časopisi imaju u ostvarivanju Programa Saveza komunista Jugoslavije, kao i zadatke jačanja bratstva i jedinstva i međusobnog zbližavanja svih naših naroda i narodnosti.

Glavni i odgovorni urednik »Novog života«, mr Mihajlo Harpanj u svom referatu govorio je o programskoj orijentaciji ovog časopisa i njegovim zadacima u 1976. godini.

U diskusiji koja je zatim usledila učestvovalo je više diskutana. Teme o kojima su oni govorili bile su različite — izda-

vačka delatnost na slovačkom jeziku, položaj književnih stvaralaca i književnog stvaralaštva uopšte u našoj samoupravnoj socijalističkoj zajednici, stimulisanje stvaralaštva mladih itd.

Na kraju savetovanja dodeljena je tradicionalna nagrada »Novog života« za 1975. godinu. Ova nagrada se dodeljuje najuspešnijem tekstu objavljenom u »Novom životu« tokom jedne godine. Predsednik Komisije za ocenjivanje radova i dodelu nagrade Marija Mijavec iznela je kriterijume kojima se u svom radu rukovodila ova komisija, a dala je i dosta iscrpnu analizu celokupnog stvaralaštva prezentiranog na stranicama »Novog života« u 1975. godini. Takođe je istakla i teškoće i dileme komisije u njenom radu.

Nagradu »Novog života« za 1975. godinu dobio je mr Mihajlo Harpanj za rad »Prinos Andreja Ferka našoj poeziji« (»Doprinos Andreja Ferka našoj poeziji«). Harpanju je, inače, ova nagrada pripala već po drugi put. Prvi put je dobio 1969. godine.

Stiče se utisak da se stvaralaštvo na slovačkom jeziku i dalje nalazi na putu uspona, mada to ne važi podjednako za sve njegove vidove. Kako je i u saopštenju Komisije za dodelu nagrade rečeno, pojavio se niz novih imena sa stručnim prilozima, prvenstveno iz oblasti književne teorije. I u poeziji se afirmišu novi, mladi stvaraoci. U oblasti proze, neguje se specifičan vid proze, kakve ranije nije bilo — to je putopisna proza. Jedino se stiče utisak da prozno stvaralaštvo ne napreduje istim tempom kao ostali vidovi stvaralaštva, mada se ipak ne može govoriti o krizi proznog stvaralaštva. Uostalom, moguće je da je razlog ovome to što najpoznatiji slovački prozaisti rade na novim delima, sa kojima će izaći u javnost kasnije.

U svakom slučaju, književno stvaralaštvo jugoslovenskih Slovaka permanentno se obogaćuje kako kvantitativno, tako i kvalitativno.

Jaroslav Turčan

RADIŠA LUCIĆ, SLIKE

Galerija likovnih umetnika, Novi Sad

Radiša Lucić, poput mnogih njegovih savremenika, svojom slikarskom delatnošću odražava stanja i košmare vremena u koje živi, čak zavlaci pogled i nešto u dalji-

nu, u vremena koja dolaze. Za kvalitativnog karaktera oslanjamo se na tematsku obradu Lucićevih slika. U nešto suštinskijem sagledavanju, premda nose obeležja poznate discipline, one su jasna reminiscencija pređenog kao i naglašeno odstupanje od uobičajenog načina obrade slike. Izloživši ovaj put jedva dvadesetak radova manjeg formata, autor se novosadskoj kulturnoj javnosti nametnuo izuzetnim smislom za kombinatoriku. Prizori na tim slikama čine nam se kao da su prosto srećni spojevi valerskih odnosa i odgovarajućeg akcenta kompozicije; kao da je nemaran odnos autora prema bojenim pantijama, produkt slučaja, plahe, nedorečene misli, trenutno nesažvakanog doživljaja. Naravno, to je utisak i stvar prvog viđenja. Možemo reći: već je ustaljena navika da vizuelnu informaciju primamo kao nešto jasno manje više dorečeno.

Čovek, to je osnovni slikarski povod i preokupacija autorova, centralna je ličnost u svim teksturalnim kompozicionim i akcentovanim »igrarijama«, pa makar i samo onda ako je tek vrhovima stopala uvučen u »kadar«, ili dominantno zastupljen duž čitavog raspoloživog prostora. U izmaglici plavo-ljubicastog spektra prigušenih bojenih vrednosti, gde bilo kakav, makar i malecni pokret, biha uočen kao živo strujanje vasiona, taj srećnik sa skafandrom, glomazan i sav nekako gumast, biće pre zatečena šarena laža u nemilosti, nego li, ma koliko da se to hoće, suveren gospodar neispitanog prostranstva.

Smelost Lucićeva se naslućuje i u pogledu slikarskog, grafizmu bliskog, tretmana. Neobičan kolonit (pnigušen i prijatan), neobičan postupak u saopštavanju misli, slikarska sloboda, — to su vrednosti radi kojih možemo bez preterivanja smatrati da je vojvodanska umetnost od ovog trenutka nešto bogatija, i da je treba malo iz drugog ugla, a nešto drugačijim očima sagledavati.

Mića Milić-Jagodinski

GRAM SVETLA ILI VAGON MRAKA

U Kulturnom centru SFRJ u Parizu u *Rue du colisee* izlagače svoja platna mladi vojvodanski slikar Milan-Mića Uzelac. U istoj toj galeriji izlagali su do sada i nekoliko poznata imena kao što su Dado Đunić i Miodrag Veličković, a posle Uzelca, u toku ove godine, izlagače poznati francuski slikar Marsel Šabaz. Ovo priznanje mladom vojvodanskom umetniku dolazi nakon tridesetak samostalnih i zajedničkih izložbi koje je do sada imao u našoj zemlji. Istovremeno, ovo je povod za otvaranje razgovora o jednom slikarskom svetu koji je, pre svega, autentičan, kao i o asocijativnim umetničkim reakcijama koje se, sve više, pored slikarstva, sreću u literaturi, muzici, itd.

Posmatrajući slike Uzelca i groteskne detalje koji vrlo često i karikaturno deluju, razmišljao sam koliko igra može definisati i opredeljavati umetnost, igra kao sadržaj i forma ili kao način razmišljanja. Ili pak, koliko igra može biti i vizionarska, okrećući se čas prošlosti čas budućnosti, ali uvek u funkciji sadašnjosti. Stapanje detalja halucinantnog karaktera pokreće na razmišljanje o kozmičkim problemima, ali čini mi se da je pogrešno tumačiti da slikar slika snove. Istraživanje snova obično vodi u nove snove.

Misli me zatim odvođe u doba detinjstva, u jedan mikrosvet, kada mi je svaka ulica i svako dvorište izgledalo ogromno i prostrano kao sad neka knjiga, slika ili muzika. Ti buljući dece, u kojima smo bili i Uzelac i ja, valjali su se prostorom između Šljaza i Klanice, stare Svilare i svimjske pijace, sve do Parka gde su nas nedeljom ili praznikom izvodili u šetnju, a prethodno kupali, bukvalno nibali, zatim oblačili u naftalinska odela i terali nas da se svima javljamo sa »ljubim ruke«. Prepoznavajući sada na platnima likove iz toga doba, već pomalo zaboravljene i potisnute u podsvest, radujem se susretu sa poslastičarevim kćerima, prodavcima lubenica, sitnim lopovima i prevarantima što su zarađivali na »trojanu« i šibicima, ali, istovremeno, vidim i jedan drugi svet, onaj koji živimo sada, ili onaj o kojem smo pričali i sa strahom gledali u nebeski svod.

Misli mi se ponovo vraćaju platnima koja stoje bez reda poređana u ateljeu, i prijećam se onoga što je nedavno govorio Ljuba Popović u jednoj televizijskoj emisiji: »Tmina nije ništa drugo nego svetlost koja još nije otvorila svoje oči«. Brojna pitanja mi se vrsmaju u glavi, ali sa sigurnošću znam i tvrdim da se čovek bolje snalazi u gramu svetla nego u vagonu mraka.

Lazar Bojanović

ORGANIZACIONI ODBOR FESTIVALA
JUGOSLOVENSKE POEZIJE MLADIH

VRBAS
raspisuje

KONKURS

za učešće na Osmom festivalu jugoslovenske poezije mladih, koji će se održati 21. 22. i 23. maja 1976. godine u Vrbasu pod pokroviteljstvom Industrijsko-prehrambenog kombinata »Vrbas« iz Vrbasa.

USLOVI:

- pravo učešća imaju mladi do 27 godina, sa po dve do sada neobjavljene pesme na svim jezicima naroda i narodnosti Jugoslavije;
- pesme se potpisuju šiframa;
- istovremeno sa pesmama autor dostavlja u posebnoj kovrti ime i prezime, adresu, datum i mesto rođenja i rešenje šifre;
- pesme se šalju zaključno do 10. aprila 1976. godine u 10 kucanih primeraka na adresu: Dom kulture Vrbas, Maršala Tita 87 (za konkurs);
- učesnici čije pesme žiri odabere za Festival biće obavešteni do 10. maja 1976. godine;
- pesme koje odabere žiri biće objavljene u festivalskim publikacijama bez naknade;
- rukopisi se ne vraćaju;
- na Festivalu će biti dodeljene tri nagrade stručnog žirija:
 - I nagrada 2.000.— dinara
 - II nagrada 1.500.— dinara
 - III nagrada 1.000.— dinara
- najmlađem učesniku čije pesme žiri odabere za Festival redakcija lista »Mladi dani« gimnazije »Zarko Zrenjanin« u Vrbasu dodeliće nagradu od 500,00 dinara.

»poljak« — časopis za kulturu, umetnost i društvena pitanja

uredjuju: dr sergej flere, dr momčilo grubač, zorica stojanović, julijan tamaš, jaroslav turčan (glavni i odgovorni urednik) i jovan zivlak / tehnički i likovni urednik cvetan dimovski / sekretar radmila gikić / članovi izdavačkog saveta: lazar elhart, dr sergej flere, radmila gikić, mr mihailo harpanj (predsednik), branišlav panić, dr jože pogačnik i jaroslav turčan / izdaje tribina mladih, novi sad, katolička porta 5, telefon 43-196 / rukopise slati na adresu: redakcija »poljak«, novi sad, poštanski fah 190 / godišnja pretplata 50 dinara, za inostranstvo dvostruko / žiro-račun 65700—603—997 kod novosadske banke u novom sadu / lektor jovan zivlak / korektor raša perić / meter miroslav pešić / štampa »prosveta«, novi sad, stevana sremca 13.

na osnovu mišljenja pokrajinskog sekretarijata za nauku, obrazovanje i kulturu broj 413—152/73 časopis je oslobođen poreza na promet proizvoda i usluga.